

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ

[https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-3\(9\)-215-235](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-3(9)-215-235)

Анотація. Через наслідки пандемії Covid-19 національні держави поступово втрачають можливості бути самодостатніми не лише на міжнародній арені, а й у адекватному реагуванні на внутрішньонаціональні виклики. Україна з урахуванням її географічного розташування між кордонами ЄС та Російської Федерації не може залишатись поза межами сучасних глобалізаційних процесів і має чітко визначену стратегією на євроінтеграцію. Плинність умов інтеграції країн у світову спільноту зумовлює систематичне оновлення досліджень щодо глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. Глобалізація є складним багатограним процесом взаємодії та інтеграції між людьми, компаніями й урядами в усьому світі. Метою статті є дослідження перспектив реформування державного управління України на шляху до європейської та євроатлантичної інтеграції як свідомого вибору українського народу у світлі багатоаспектного й суперечливого явища глобалізації. У статті охарактеризовано виміри глобалізації: економічну, соціально-культурну, політичну. Проаналізовано окремі показники соціально-економічного розвитку України, прослідковано їх динаміку та досліджено найбільш репрезентативні глобальні індекси соціального та економічного стану країн, окреслено позиції держави у відповідних світових рейтингах. Визначено позитивний вплив глобалізаційних процесів на Україну з урахуванням низького рівня валового внутрішнього продукту (ВВП), що підтверджено результатами аналізу торговельних відносин України та ЄС. Також встановлено позитивні аспекти впливу на Україну культурної глобалізації як явища розширення та активізації соціальних відносин з огляду на культурну дифузію. Обґрунтовано зростання розриву в рівнях економічного і соціального розвитку між Україною та країнами «золотого мільярда», що спричиняє сталу тенденцію до трудової міграції найбільш конкурентоспроможної та соціально активної частини населення. Це зумовлює такі негативні чинники глобалізації, як міграція інтелектуальної еліти та «гінізація» економіки. Визначено напрями підвищення ефективності процесів європейської та євроатлантичної інтеграції і співпраці з МВФ, зокрема в судовій, правоохоронній та економічній системах.

Ключові слова: євроінтеграція, глобалізація, державне управління, реформування, економічна глобалізація, соціально-культурна глобалізація, політична глобалізація.

Постановка проблеми. Відповідно до світових тенденцій розвитку завдяки науково-технічній революції, котра розпочалася в 70-х роках минулого століття, на базі докорінних змін у науково-технологічній, транспортно-комунікаційній та інформаційній сферах, через пришвидшення ефекту масштабу в геометричній прогресії відбулися заміна індустріального способу виробництва на постіндустріальний, діджиталізація усіх сфер діяльності людства, перенесення високих технологій зі сфери матеріального виробництва у сферу інформації, культури, освіти, охорони здоров'я [1]; інтенсифікація та прогресуючий розвиток сервісної сфери (сфери послуг, транспорту, інформації, рекреації тощо).

Третя хвиля (за Е. Тоффлером) несе революційні та взаємо підсилюючі зміни на всіх цих рівнях. Унаслідок цього з'являється не лише дезінтеграція старого суспільства, а й створення основи нового. Перед органами влади та суб'єктами приватного сектору постають у новому світлі та привертають все більше уваги такі проблеми, як екологія, політика, культура та моральність [2, с. 44]. Це явище сприяє посиленню процесів політичної, економічної, соціальної, культурної та юридичної інтеграції країн, які в багатьох випадках мають неоднаковий рівень економічного розвитку, різні політичні традиції, державотворчу історію, та соціально-культурну галузь. Це призводить до зростання центробіжних тенденцій у сфері державного управління, що супроводжується послабленням позицій національних держав, зниженням їх впливу як на міжнародній арені, так і всередині самих країн, та скороченням національних суверенітетів. De facto відбувається процес перетворення класичних національних держав, більшість з яких постали завдяки подоланню процесу феодалної роздробленості, на постіндустріальні державні об'єднання, які переважно мають ознаки конфедерацій, як-от Європейський Союз (ЄС) чи Північно-Атлантичний Альянс. Цей процес інтенсифікується завдяки тому, що, з одного боку, національні держави делегують все більш широкі повноваження таким авторитетним міжнародним організаціям, як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародний Валютний фонд

(МВФ), Світова Організація Торгівлі (СОТ), Світовий Банк, «Велика сімка» (G-7), «Велика двадцятка» (G-20), а з іншого, через зниження рівня прямого державного втручання в економіку посилюється вплив транснаціональних корпорацій та конгломератів, представників глобального бізнесу, які стимулюють вільне переміщення капіталів, виробництв, технологій і людських ресурсів.

Через наслідки пандемії Covid-19 національні держави поступово втрачають можливості бути самодостатніми не лише на міжнародній арені, а і в адекватному реагуванні на внутрішньонаціональні виклики. Вона не в змозі забезпечити високий конкурентний рівень розвитку країн в економічному й соціально-культурному вимірах.

Україна з огляду на її географічне розташування між кордонами ЄС та Російської Федерації не може залишатись поза межами сучасних глобалізаційних процесів і має чітко визначену стратегією на євроінтеграцію, яку закріпили набуття Україною членства в СОТ у 2008 році, події 2013–2014 років і підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, згідно з якою визнано концептуальні засади розвитку країни та її геополітичне місце у світових відносинах. Крім того, вітчизняний політикум відповідно до принципів міжнародного права задля відстоювання національних інтересів і самоідентичності закріпив суб'єктність України як держави та вніс зміни стосовно європейського і євроатлантичного зовнішньополітичного курсу до Конституції України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти державного управління через призму глобалізації аналізують як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Основну спробу узагальнення й систематизації досліджень щодо державного управління в умовах глобалізації та євроінтеграції успішно здійснили науковці під час розроблення Енциклопедії державного управління, окремий том якої присвячено економічним, правовим, інституційним і соціальним системам як основі державного управління, що поєднує елементи структурних і функціональних виявів в окремих державах та їх

інтеграційних формуваннях і має глобальний, наднаціональний, національний, регіональний та місцевий рівні (В. Ковбасюк, В. Трощинський, Ю. Сурмін, М. Білинська, В. Малащенко, В. Гошовська, О. Амосов, В. Загорський, М. Іжа, С. Серьогін, В. Бакуменко, В. Бодров, І. Грицяк, О. Ігнатенко, В. Князев, А. Михненко, П. Надолішній, І. Розпутенко, В. Сороко, С. Телешун) [3]. Сьогодні наукові розвідки у цьому напрямі продовжують М. Андрієнко та П. Гаман і розглядають ефективність відповіді системи державного управління на соціально-економічні, політичні та гуманітарні виклики нової глобалізації й четвертої промислової революції як її здатність забезпечити адекватну мінливій кон'юктурі ринку праці систему підготовки фахівців, політику зайнятості з високим горизонтом планування, диференціацією по галузях і кластерах виробництва, а також стратегію інноваційного розвитку, акцентують увагу на стимулюванні розвитку цифровізації в Україні [4]. У свою чергу колектив авторів – Т. Гончарук-Чолач, О. Рудакевич, М. Рудакевич, Н. Гнасевич, М. Гурик, В. Томахів, Р. Чигур та інші – звертається до соціокультурних та політичних пріоритетів української нації в умовах глобалізації, виокремлюючи її духовні пріоритети та трансформацію політичної системи [5]. Власну візію розвитку України пропонують і прихильники ідей націоналізму та вказують на необхідність впровадження основ економічного націоналізму як шляху захисту державних інтересів [6]. Загалом вивчення національної економіки в умовах глобалізації є однією з головних науково-дослідних тенденцій, що об'єктивно зумовлено сучасними процесами інтеграції України в міжнародний простір. Під час дослідження закордонних наукових публікації з питань глобалізації варто звернути увагу на два тематичні напрями: вплив наслідків пандемії COVID-19 на процеси глобалізації [7;8]; екологічний аспект глобалізації [9;10]. Разом із тим зауважимо, що швидкоплинність умов інтеграції країн у світову спільноту потребує систематичного оновлення досліджень щодо глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. Крім того, глобалізація як багатогранне явище в політичному середовищі сьогодні набуває дискусійних ознак, що підтверджує актуальність науково-

практичних напрацювань у цьому напрямі.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої у статті мети використані фундаментальні підходи, загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень. Так, діалектичний метод пізнання та компаративний аналіз застосовано для вивчення теоретичних меж явища глобалізації. Також використані класичні наукові принципи об'єктивності та історизму, дослідницькі методи, що ґрунтуються на них: інструментальний, інституційний, соціологічний, аксіологічний, статистичної обробки, емпіричний, особистого спостереження тощо. Зокрема, на їх основі проаналізовано показники соціально-економічного розвитку України, прослідковано їх динаміку; досліджено найбільш репрезентативні глобальні індекси соціального та економічного стану країн і визначено позиції держави у відповідних світових рейтингах.

Мета статті полягає у дослідженні перспектив реформування державного управління України на шляху до європейської та євроатлантичної інтеграції України як свідомого вибору українського народу у світлі багатоаспектного й суперечливого явища глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація є складним багатогранним процесом взаємодії та інтеграції між людьми, компаніями та урядами в усьому світі, під час якого набувають ознак планетарності. Це економічний процес інтеграції та уніфікації, пов'язаний із соціальними, культурними та ментально-духовними аспектами, спрямований на розв'язання глобальних проблем людства. Проте останнім часом поряд із визнанням глобалізації як явища взаємозалежності економік, яке виникає у зв'язку з обміном товарів і послуг та потоками капіталів, все більшого значення в розумінні процесу глобалізації набувають політичні аспекти та міжнародні відносини.

Експерти МВФ визначили чотири основні аспекти глобалізації: торгівля і транзакції, рух капіталу та інвестицій, міграція і пересування людей та поширення знань. Також із глобалізацією пов'язують такі екологічні проблеми, як глобальне потепління, транскордонне забруднення води і

повітря та надмірний вилов риби [11].

У науковому середовищі виділяють три основні напрями глобалізації – економічну, соціально-культурну та політичну, доцентрові тенденції яких покликані консолідувати планетарне співтовариство на ґрунті єдиного в глобальному масштабі просторі, що диктує формування моноцілісного світового устрою [12].

Економічна глобалізація означає прогресивне зростання інтеграції та взаємозалежності національних, регіональних і місцевих економік світу, яке зумовлене активізацією зростання транскордонного руху товарів, капіталів, послуг, технологій та інформації. Насамперед вона складається із глобалізації виробництва, фінансів, ринків, технологій, організаційно-управлінських режимів, установ, корпорацій та людей, що набрали значних темпів завдяки зростанню ефективності перевезень, прогресу в телекомунікаціях, передачі інформації, розвитку науки і техніки та діджиталізації бізнес- та соціально-політичних процесів.

Як багатоаспектне явище економічна глобалізація охоплює, з одного боку, глобалізацію виробництва, що виявляється в мінімізації витрат за отримання найкращої якості товарів за рахунок їх виробництва і транспортування з різних місць у світі, а з іншого боку, глобалізацію ринків, тобто формування об'єднання національних, регіональних і місцевих ринків у величезний глобальний ринок із глобальною конкурентною боротьбою, спеціалізацією, технологіями, транснаціональними корпораціями, галузями економіки та наднаціональними об'єднаннями, які створюються для захисту інтересів міждержавних конгломератів.

Соціально-культурна глобалізація уособлюється в передачі ідей, ідеологій, сенсів життя, релігійних формацій і цінностей в усьому світі таким чином, щоб активізувати соціальні відносини, що втілюється у загальному споживанні національних культур, через поширення їх у глобальному інформаційному середовищі, мобільність населення та діджиталізацію соціально-культурної складової життя суспільства. Культурний обмін надає можливості кожному індивіду брати участь у глобальних соціально-культурних

відносинах, які вже не обмежуються національними і регіональними кордонами. В умовах соціально-культурної глобалізації передбачається формування спільних норм і знань, з якими люди асоціюють свою індивідуальну та колективну культурну ідентичність, що виявляється у збільшенні взаємозв'язку між різними популяціями і культурами.

Політична глобалізація уособлює модифікації світової політичної системи шляхом інтеграції та уніфікації національних політичних систем і підвищення складності власне світової політичної системи, яка на сьогодні складається із національних урядів, урядових і міжурядових організацій та незалежних від уряду суб'єктів глобального громадянського суспільства, таких як міжнародні неурядові організації та організації громадського руху, що призводить до нівелювання важливості існування такого інституту як національна держава та піднесення інших інститутів на політичній арені – міждержавних об'єднань, конгломератів країн та деякою мірою супердержав.

Важливим результатом дії політичної глобалізації є розширення впливу глобального політичного середовища на національні державні утворення, втрата автономії, роздробленості та гостро індивідуальних ознак соціального світу, демократизація світу, створення глобального громадянського суспільства та перехід за межі центральності держави для національних суспільств у політичній площині, що зумовлює зміни у форматі економічних і соціальних відносин на національному рівні.

Ідеалісти вважають, що політична глобалізація врешті-решт може призвести до створення світової урядової космополітичної демократії. І ця думка має сенс, який підтверджується прикладом ефективності функціонування ЄС, як наднаціонального утворення великої частки найбільш демократично розвинених держав, адже можна стверджувати, що глобалізація охопила сучасний світ таким чином, що державні кордони починають втрачати значення, а на міжнародній арені лише супердержави зберігають політичну вагу [13, с. 68].

Додатковим свідченням цього є трансформація Північно-

Атлантичного Альянсу на глобальну організацію після терористичної атаки на США у 2001 році, проявами чого, з одного боку, стали поглиблення союзницьких і партнерських відносин НАТО та розширення географії військових операцій, а з іншого – перетворення Північно-Атлантичного Альянсу з інструменту виключно захисту національного суверенітету країн-членів на інструмент захисту політичного лідерства та економічних інтересів країн G-7.

Україна має високий рівень залучення до процесів глобалізації, про що свідчить висока позиція країни за КОФ Globalisation Index [14] – індексом глобалізації, який розроблений Швейцарським економічним інститутом при Федеральній вищій технічній школі Цюриха і обраховує рівень глобалізації країн світу у економічному, політичному та соціальному вимірі, враховуючи при формуванні рейтингу такі основні кластери ідентифікаторів, як «економічна інтеграція» – обсяг міжнародної торгівлі, інвестицій, «персональні контакти» – міжнародні поїздки, туризм, обсяг міжнародних телефонних переговорів, «технологія» – кількість користувачів Інтернету, кількість інтернет-серверів, «втягнення до міжнародної політики» – членство держав у міжнародних організаціях, кількість посольств [15, с. 7].

За розрахунками 2020 року Україна за інтегральним показником глобалізації посіла 44 місце серед 203 країн, які аналізували [14]. Водночас за показником інтегрального індексу глобалізації *de facto* Україна опинилася ще вище – на 33 позиції, а за показником індексу *de jure* – лише на 53 позиції, що свідчить про недостатній рівень легітимізації в нашій країні питань, пов'язаних з глобальним економічним та політичним середовищем. Рейтинг за Глобальним Інноваційним Індексом очолила Швейцарія, а до першої десятки увійшли Нідерланди, Бельгія, Швеція, Велика Британія, Німеччина, Австрія, Данія та Фінляндія [16].

В економічному вимірі індексу глобалізації Україна посіла 66 підсумкову позицію, отримавши 25 позицію *de facto* та 96 позицію *de jure*, що, на нашу думку, спричинене значним рівнем тіньової економіки країни в цілому, який лише за розрахунками Міністерства економіки України у 2020 році становив 30% від

обсягу офіційного ВВП, що на 3 в.п. більше за показник 2019 року [17], та операцій експорту-імпорту зокрема, які переважно мають напівлегальний або навіть нелегальний характер завдяки сталій практиці бізнес-середовища до зниження обсягів митних платежів.

Обрахунки соціального виміру індексу глобалізації надали Україні достатньо низькі позиції – 84 позицію *de jure*, 91 позицію *de facto* та 88 підсумкову позицію, що свідчить про порівняно низькі темпи поширення глобальних тенденцій в українському соціокультурному середовищі, низький рівень впливу української культури на світову, панування патерналістських тенденцій в вітчизняному суспільстві та, незважаючи на публічність і загальну підтримку євроінтеграційного вектора розвитку, небажання сприйняття європейських цінностей та способу життя більшістю громадян, що призводить до сегрегації українського суспільства та перетворення тенденцій трудової міграції за кордон найбільш економічно активної і глобалізованої частки громадян на еміграційний тренд.

Щодо найбільш цікавого з точки зору публічного управління політичного виміру індексу глобалізації, то тут підтверджуються високі позиції України на міжнародній політичній арені, які закладені ще під час створення ООН, ефективність дій «української школи» дипломатії та тісна співпраця з Північно-Атлантичним Альянсом, що підсилена анексією Криму РФ та збройним конфліктом на сході України. Так, Україна посіла 25 позицію за рівнем політичної глобалізації *de jure*, 40 позицію – *de facto* та 33 позицію в підсумку, що, як вже вказувалося вище, надало можливість нашій країні достатньо поліпшити загальний показник індексу глобалізації та посісти 44 підсумкове місце, покращивши свій минулорічний результат на одну позицію.

Слід зазначити, що за рівнем глобалізації Україна займає позиції на рівні таких країн, як Нова Зеландія (39 місце), Ізраїль (40 місце), Чилі (41 місце), ОАЕ (42 місце), Катар (43 місце), Йорданія (45 місце), Уругвай (46 місце) та Таїланд (47 місце) [14], які вважаються достатньо економічно розвиненими та мають значну політичну вагу на міжнародній арені, проте як і

Україна в більшості випадків (винятком є Нова Зеландія, Ізраїль і Катар) мають низький рівень соціально-культурної експансії в глобальному вимірі.

Розглянуті вище рейтингові показники йдуть у тренді невідповідності індексу людського розвитку та валового внутрішнього продукту на душу населення. Слід зазначити, що індекс людського розвитку являє собою інтегральний показник, який розраховується для оцінки стану охорони здоров'я, освіти та доходів у кожній конкретній країні як основних характеристик людського потенціалу, щоб забезпечити ступінь людського розвитку, який порівнянний між країнами і з плином часу, і за звітом Програми Розвитку ООН станом на 2020 рік Україна посіла 74 позицію зі значенням індексу на рівні 0,779 [18], що відповідає високому рівню людського розвитку і є на рівні країн, які змінюють індустріальний спосіб соціально-економічних відносин та постіндустріальний. Проте за валовим внутрішнім продуктом на душу населення, за розрахунками МВФ, оприлюдненими 2021 року, Україна є найбіднішою країною в Європі і посідає лише 133 місце з 213 країн, що досліджувалися, з показником в 3 984 дол. США, а за валовим внутрішнім продуктом за паритетом цін на душу населення – 120 місце з показником 13 943 дол. США. Результати розрахунків ВВП за паритетом купівельної спроможності за даними МВФ для більшості країн Європи засвідчили невтішну тенденцію – Україна протягом тривалого періоду серед аутсайдерів (нижче – Молдова). Попри позитивний прогноз МВФ стабільного зростання купівельної спроможності Україна продовжить обіймати останні позиції за рівнем економічного розвитку у порівнянні з іншими європейськими країнами [19, с. 330].

Що ж до позитивного впливу глобалізаційних процесів на Україну з урахуванням низького рівня ВВП, то насамперед слід відзначити економічні аспекти, зокрема широкі можливості залучення прямих іноземних інвестицій, що допомагають вирішити низку існуючих проблем, оскільки інвестування економіки сприяє прискоренню темпів зростання країни та покращенню рівня життя громадян. Зокрема, внаслідок ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

посилилася тенденція до інтегрування економік країн ЄС і нашої країни, яка значно поступається західним сусідам у розвитку, шляхом прямих інвестицій, зниження торгових бар'єрів та міграції трудових ресурсів. Водночас варто враховувати, що на відміну від країн ЄС, де спеціалізація країн заснована на порівняльних перевагах, які створюються зусиллями громадян, економічна спеціалізація України модифікується переважно за сценарієм порівняльних переваг природного походження, а саме: в аграрній галузі, в галузі гірничодобувної промисловості, транспорту і комунікацій та ІТ-галузі.

Стратегічний зовнішньополітичний вектор України має полягати у забезпеченні вільного руху людей, товарів, послуг і капіталу між Україною та ЄС, адже лише за використання можливостей для реформування й підвищення конкурентоспроможності національної економіки можна досягти високого рівня людського розвитку та побудувати постіндустріальну модель економіки. Зокрема, лише імплементація українською нормативною базою європейських технічних і технологічних стандартів, дотримання санітарних, фітосанітарних, екологічних вимог значно збільшили ефективність торгівлі товарами та послугами не лише з ЄС, а й з іншими країнами, в тому числі у сфері експорту високотехнологічних товарів, товарів з високою доданою вартістю та високим ступенем обробки.

Завдяки набуттю чинності з 1 січня 2016 року Угоди про поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС євроспільнота залишається ключовим торговельним партнером України із часткою 40,7% за результатами 2020 року. За даними Державної служби статистики України, обсяг торгівлі товарами і послугами з ЄС становив 48,1 млрд дол. США, в тому числі: обсяг експорту товарів та послуг – 21,9 млрд дол. США, обсяг імпорту товарів і послуг – 26,3 млрд дол. США [20]. Україна виходить на ринок ЄС з новими товарами, серед яких, як вже зазначалося, все більшу частку починають займати товари з високим ступенем обробки. Активно використовуються й можливості безмитного експорту в рамках тарифних квот.

Кількість українських компаній, які здійснюють експорт товарів до держав-членів ЄС постійно зростає. Так, якщо в 2014 році експорт до ЄС здійснювали 10002 компанії, у 2017 році їх кількість значно збільшилась і склала 14136 компаній, за результатами 2018 року їх кількість склала 14715 компаній, у 2019 році – 14545 компаній та у 2020 році – 14633 компанії здійснювали експорт до держав-членів ЄС [21].

Обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС протягом 2020 року склав 42,1 млрд дол. США. При цьому експорт товарів до країн ЄС становив 18,6 млрд дол. США, а імпорт – 23,5 млрд дол. США. До основних товарних категорій українського експорту в ЄС належать: чорні метали (13,5%), електричні машини (11,9%), жири та олії (9,9%), зернові культури (9,6%), руди та шлаки (7,8%), насіння і плоди олійних рослин (6,7%), деревина і вироби з деревини (5,3%), меблі (3,5%) (↑15,1%). У імпорті з ЄС до України домінують такі товарні категорії: реактори ядерні, котли і машини (13,3%), засоби наземного транспорту, крім залізничного (11,6%), електричні машини і устаткування (8,4%), фармацевтична продукція (7,7%), енергетичні матеріали (6,9%), пластмаси та полімерні матеріали (5,7%), різноманітна хімічна продукція (3,4%), папір та картон (2,5%). Обсяг торгівлі послугами між Україною та ЄС у 2020 році склав 7,1 млрд доларів США, що на 14% менше у 2019 році. Експорт послуг до ЄС становив 4,3 млрд дол. США, а імпорт послуг з ЄС – 2,8 млрд дол. США. До основних категорій експорту послуг до ЄС належать: послуги у сфері телекомунікацій (31,9%), транспортні послуги (25,4%), послуги з переробки матеріальних ресурсів (23,1%), ділові послуги (13,2%), послуги з ремонту та технічного обслуговування (1,8%). У імпорті послуг з ЄС до України домінують: ділові послуги (22,4%), транспортні послуги (19,6%), роялті (15,1%), послуги у сфері телекомунікацій (13,9%), послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю (10,4%) [20].

Можемо констатувати, що українське бізнес-середовище досить ефективно використовує потенційні переваги Угоди про поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС у форматі безмитного доступу ринку ЄС світу для

більшості української продукції (адже ЄС скасував увізні мита за 99% тарифних ліній), рівні умови конкуренції та нарощування обсягів експорту, підвищення стандартів якості та безпечності вітчизняної продукції, в тому числі й на внутрішньому ринку, створення національних брендів, розширення номенклатури товарів та послуг, підвищення попиту на українську продукцію, зокрема на ринках третіх країн, у зв'язку із впровадження європейських стандартів, поліпшення структури вітчизняного експорту у бік зменшення сировинної складової та збільшення частки високотехнологічних товарів, підвищення рівня захисту прав споживачів від товарів, що становлять загрозу для їх здоров'я і безпеки, здешевлення імпортової продукції через зниження або скасування увізного мита України.

До позитивних аспектів впливу на Україну культурної глобалізації, котра є явищем розширення й активізації соціальних відносин, результатом якого є спільне споживання культур за рахунок передачі ідей, сенсів життя і культурних цінностей в усьому світі, належать зростання доступності загальнокультурних цінностей, культурна консолідація та подолання глобальних світових культурних і релігійних протиріч та протистоянь. Побутовим проявом позитивних наслідків у культурній сфері є те, що українці можуть безперешкодно використовувати інформацію у різних сферах діяльності інших країн, мають доступ до закордонних фільмів, музики, творів іноземних письменників, можуть подорожувати і працювати по всьому світу, відкриваючи для себе все нові національні культури та розкриваючи себе в процесі самореалізації. Так, циркуляція культур надає можливість окремим індивідам брати участь у розширених соціальних відносинах, які перетинають національні та регіональні кордони, оскільки культурна глобалізація сприяє формуванню спільних норм і знань, з якими люди асоціюють свою індивідуальну та колективну культурну ідентичність, що призводить до збільшення взаємозв'язку між різними популяціями та культурами.

Особливого поштовху до модифікації вітчизняного суспільства надає так звана культурна дифузія чи поширення

культурних предметів, таких як ідеї, стилі, релігії, технології, мови тощо, яка набуває все більшого впливу після отримання 2017 року безвізового режиму між Україною та ЄС, який надав можливість громадянам України вільно перетинати міждержавні кордони країн ЄС без попереднього звернення до посольства для отримання дозволу, та посилення позицій України в рейтингу паспортів (рейтингу візових обмежень), що є класифікатором ступеня свободи пересування світом громадян різних країн, яка посіла 37 позицію з можливістю безвізового або спрощеного відвідування 139 країн світу [22].

Культурна дифузія сприяє створенню гомогенізуючої сили, де глобалізація розглядається як синонім гомогенізуючих сил через зв'язок ринків, культур, політики та природного прагнення людства до модернізації і копіювання найбільш ефективних сучасних практик, що надає можливість громадянам країн, котрі розвиваються, підвищувати рівень свого життя та почуватися частиною «золотого мільярда», чому сприяє діджиталізація усіх сфер життя людства. Значне посилення впливу культурної глобалізації відбулося з початком пандемії Covid-19, що спричинила прогресивне зростання попиту на діджитал-рекреаційні можливості, оскільки попкультура поширювалась через Інтернет та супутникове телебачення за умов обмеження можливостей вільного пересування людей.

Проте відповідно до проведеного нами аналізу відбулося зростання розриву в рівнях економічного і соціального розвитку між Україною та країнами «золотого мільярда», що зумовлює сталу тенденцію до трудової міграції найбільш конкурентоспроможної та соціально активної частки громадян через відсутність бачення ними перспектив саморозвитку, низький рівень оплати праці, низьку якість надання освітніх послуг, медичного й соціального обслуговування в Україні та важкі умови праці, а також через техногенне перевантаження і деградацію довкілля. Особливо загрозливою виглядає міграція інтелектуальної еліти, яка є носієм ідей прогресивного бачення перспектив та своєрідним локомотивом соціально-економічного розвитку країни, що надає підставу стверджувати про руйнування інтелектуального потенціалу нації і залишає

Україну за межею клубу найбільш розвинених країн. За останніми тенденціями, українські трудові мігранти значно впливають на економіку країн, що приймають. Крім того, можна зазначити й про постійне зростання попиту на українських трудових мігрантів, спричинене пом'якшенням карантинних вимог унаслідок послаблення пандемії Covid-19, щорічне зменшення кількості працездатного населення України та створення пільгових умов працевлаштування та еміграції українців, які легко адаптуються і стають частиною національних спільнот країн ЄС та інших країн G-20.

Орієнтація українського середнього бізнесу на високий рівень прибутковості, обрання цією часткою бізнес-середовища для себе концепції неолібералізму, за якої бізнесу властиво продавати будь-що, а не виробляти, призводить до економічного і політичного послаблення України, пригнічення внутрішнього національного ринку, національної економіки, що практично може спричинити усунення України з конкурентного середовища, оскільки країна не в змозі конкурувати з більш технологічно розвиненими країнами з низькою вартістю фінансових, матеріальних і трудових ресурсів. Водночас постраждають і вітчизняні виробники товарів, оскільки громадяни віддають перевагу закордонним, пояснюючи це нижчою вартістю товару, високою якістю, потужністю та більшою наповненістю.

Ще одним із головних негативних викликів глобалізації для України, який тісно пов'язаний з глибоко вкоріненою українською культурою криміналізації економічної діяльності та корупцією є підвищення рівня тінізації економіки, її розростання до рівня глобальносвітової та вихід з-під контролю України як нації-держави, про що свідчить низький показник індексу сприйняття корупції – щорічного рейтингу країн світу, який базується на оцінках підприємців та аналітиків – за яким у 2020 році Україна посіла лише 117 місце серед 179 країн світу [23], які аналізувалися, адже лише третина наших співгромадян та представників бізнесу негативно сприймають прояви корупції.

Висновки та напрями подальших досліджень. На нашу думку, успішність процесів європейської і

євроатлантичної інтеграції та співпраці з МВФ є індикаторами правильного спрямування геополітичного й економічного розвитку України. Значний прогрес у цьому напрямі країна демонструє з 2014 року. Проте, незважаючи на пришвидшення темпів перебудови інституційного середовища в Україні та трансформацію українського суспільства, нагальними залишаються три основні напрями структурних реформ – реформування юридичної і фінансової систем та розвитку конкурентоспроможних товарних ринків, які автоматично призведуть до позитивних змін в інших сферах публічного управління. Зрозуміло, що це достатньо непрості перетворення, котрі потребують перспективного бачення.

Реформування судової та правоохоронної системи має бути зосереджено на забезпеченні добропорядності судової гілки влади, що пов'язано насамперед із загальною недовірою до неї та корумпованістю українського суспільства. Воно сприятиме створенню рівних прав для іноземних та національних інвесторів, якісному й неупередженому розгляду позовів кредиторів і надасть можливість врегулювати спори, знизивши ризики надання банківських кредитів і, відповідно, їх вартість. Перш за все мають бути прийняті законопроекти про Вищу раду правосуддя, про Вищу кваліфікаційну комісію суддів, які сприятимуть забезпеченню прозорості процедури відбору суддів.

Другим напрямом реформ в юридичній площині має стати забезпечення прозорості процедури конкурсного відбору керівництва Національного антикорупційного бюро та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Третім напрямом є розробка та прийняття законодавства щодо демілітаризації та деполітизації Служби безпеки України, яка має бути перетворена з механізму захисту інтересів провідних політичних кланів на механізм боротьби з корупцією, в тому числі на найвищих щаблях влади.

В економічній сфері найбільш актуальними залишаються: дерегуляція монополізованих ринків, надзвичайно швидке відкриття ринку землі не лише для громадян та індивідуального бізнесу, а й для великих інвесторів (резидентів і нерезидентів), що сприятиме створенню передумови для щорічного зростання

валового внутрішнього продукту України на 2–4% та наближенню цього показника до темпів росту інших європейських країн, підвищенню рівня життя населення.

Актуальним залишається прийняття законодавчої бази щодо прозорості корпоративного управління та адміністрування, що буде відповідати стандартам Організації економічної співпраці й розвитку та надасть можливість захистити незалежність роботи спостережних рад і генеральних директорів, зменшити ризики рейдерських захоплень, відмивання капіталів, котрі отримані злочинним шляхом, та підвищити рівень прозорості корпоративного управління.

Таким чином, перспективними напрямками досліджень є розробка заходів щодо реформування сфер державного управління в Україні з урахуванням визначених у статті позитивних та негативних факторів впливу глобалізації на інтеграційні процеси.

Список використаних джерел

1. Єлейко П. С., Палкін Ю. І. Сучасна економіка: навч. посіб. Київ : Вища школа, 2005.
2. Мунько А. Ю. Зміни ціннісних орієнтирів у політичній сфері в контексті постіндустріального суспільства. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. праць. Харків : Магістр, 2020. Вип. 1. С. 42–47.
3. Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції / наук.-ред. колегія : І. А. Грицяк, Ю. П. Сурмін та ін. 2011. 764 с.
4. Андрієнко М., Гаман П. Проблеми та перспективи державного управління України в умовах глобалізації економіки. *Науковий вісник : Державне управління*. № 1(7). 2021. URL : <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/140> (дата звернення : 25.05.2021).
5. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : монографія / Т. В. Гончарук-Чолач та ін.; за ред. проф. О. М. Рудакевича. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 338 с.
6. Місія України та національні інтереси в глобалізованому світі : візія націоналістів : зб. наук.-аналіт. матеріалів (09 лют. 2018 р., м. Київ) / упор. Т. Бойко, Б. Галайко, Ю. Сиротюк. Київ–Львів : Астролябія, 2018. 608 с.
7. Sigler T., Mahmuda S., Kimpton A., (...), Charles-Edwards E., Corcoran J. The socio-spatial determinants of COVID-19 diffusion : the impact of globalisation, settlement characteristics and population. *Globalization and Health*. 17(1). 2021. URL :

- <https://globalizationandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12992-021-00707-2> (last accessed : 20.05.2021).
8. Bickley S. J., Chan H. F., Skali A., Stadelmann D., Torgler B. How does globalization affect COVID-19 responses?. *Globalization and Health*. 17(1). 2021. URL : <https://globalizationandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12992-021-00677-5> (accessed : 20.05.2021).
 9. Yang X., Li N., Mu H., Zhao H., Ahmad M. Study on the long-term impact of economic globalization and population aging on CO2 emissions in OECD countries. *Science of the Total Environment*. 787. 2021. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0048969721026966?via%3Dihub> (last accessed : 20.05.2021).
 10. Yang X., Li N., Mu H., Pang J., Ahmad M. Study on the long-term and short-term effects of globalization and population aging on ecological footprint in OECD countries. *Ecological Complexity*. 47. 2021. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1476945X21000398?via%3Dihub> (last accessed : 20.05.2021).
 11. Globalization: Treats or Opportunity. 12 April 2000 : IMF Publications / International Monetary Fund. URL : <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm> (last accessed : 20.05.2021).
 12. Глобалізаційні процеси в сучасному світі : навч.-метод. матеріали / Р. В. Войтович, М. Т. Солоха ; уклад. Г. І. Бондаренко. Київ : НАДУ, 2013. 52 с.
 13. Manfred B. Steger (2003). *Globalization: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, UK. p. 68.
 14. KOF Globalisation Index. URL : <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (last accessed : 20.05.2021).
 15. Зовнішня політика України – 2006 : стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети : щорічник / за ред. проф. Г.М. Перепелиці. Київ : Мета, 2006. 205 с.
 16. Global Innovation Index 2020 / ed. S. Dutta, B. Lanvin and S. Wunsch-Vincent. URL : <https://cutt.ly/7QB0jf1> (last accessed : 20.05.2021).
 17. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2020 році : Міністерство економіки України. URL : <https://cutt.ly/YQB0Tu7> (дата звернення : 20.05.2021).
 18. Human Development Report 2020/ UNDP. URL : <https://report.hdr.undp.or> (last accessed : 20.05.2021).
 19. Мунько А. Ю., Трещов М. М. Україна в світі: соціально-економічний вимір. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпро, 2020. № 1. С. 173–183.
 20. Показники торговельно-економічного співробітництва Україна–ЄС (2021). URL : <https://cutt.ly/tQB0GLH> (дата звернення : 20.05.2021).

21. Кількість українських компаній, які здійснюють експорт товарів до держав-членів ЄС. URL : <https://eu-ua.kmu.gov.ua/zona-vilnoi-torhivli> (дата звернення : 20.05.2021).
22. The Henley Passport Index. URL : <https://www.henleyglobal.com/passport-index/ranking> (accessed : 20.05.2021).
23. Corruption Perceptions Index 2020. Transparency International. URL : <https://www.transparency.org/en/cpi/2020> (last accessed : 20.05.2021).

References

1. Ieleiko P. S., Palkin Yu. I. (2005) *Suchasna ekonomika [The modern economy]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
2. Munko, A. Iu. (2020) Zminy tsinnisnykh oriientyriv u politychnii sferi v konteksti postindustrialnogo suspilstva [Changes in values in the political sphere in the context of post-industrial society]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia - Theory and practice of public administration*, 1, 42 – 47 [in Ukrainian].
3. Hrytsiak, I. A., & Surmin, Yu. P. (Eds.) (2011) *Derzhavne upravlinnia v umovakh hlobalnoi ta yevropeiskoi intehtatsii [Public administration in the context of global and European integration]*. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
4. Andriienko, M., & Haman, P. (2021) Problemy ta perspektyvy derzhavnoho upravlinnia Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ekonomiky [Problems and prospects of public administration of Ukraine in the context of economic globalization]. *Naukovyi visnyk : Derzhavne upravlinnia. - Scientific Bulletin: Public Administration*, 1. Retrieved from <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/140> [in Ukrainian].
5. Honcharuk-Cholach, T. V., et al. (2021) *Sotsiokulturni ta politychni priorytety ukrainskoi natsii v umovakh hlobalizatsii [Socio-cultural and political priorities of the Ukrainian nation in the context of globalization]*, Ternopil : ZUNU [in Ukrainian].
6. Boiko, T., Halaiko, B., & Syrotiuk, Yu. (Eds.) (2018) *Misiia Ukrainy ta natsionalni interesy v hlobalizovanomu sviti: viziia natsionalistiv [Ukraine's mission and national interests in a globalized world: the vision of nationalists]*, Kyiv–Lviv: Astroliabiia [in Ukrainian].
7. Sigler, T., Mahmuda, S., Kimpton, A., Charles-Edwards, E., & Corcoran, J., et. al. (2021) The socio-spatial determinants of COVID-19 diffusion: the impact of globalisation, settlement characteristics and population. *Globalization and Health*, 17, Retrieved from <https://cutt.ly/2QB05R3> [in English].
8. Bickley, S.J., Chan, H.F., Skali, A., Stadelmann, D., & Torgler, B., et. al. (2021) How does globalization affect COVID-19 responses?. *Globalization and Health*, 17, Retrieved from <https://globalizationandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12992-021-00677-5> [in English].
9. Yang, X., Li, N., Mu, H., Zhao, H., & Ahmad, M. et. al. (2021) Study on the long-term impact of economic globalization and population aging on CO2

- emissions in OECD countries. *Science of the Total Environment*. 787. Retrieved from <https://cutt.ly/eQB2Qpr> [in English].
10. Yang, X., Li, N., Mu, H., Pang, J., & Ahmad, M., et. al. (2021) Study on the long-term and short-term effects of globalization and population aging on ecological footprint in OECD countries. *Ecological Complexity*, 47, Retrieved from <https://cutt.ly/NQB2unq> [in English].
 11. Globalization: Treats or Opportunity. 12 April 2000: IMF Publications, Retrieved from <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm> [in English].
 12. Voitovych, R. V. (2013) *Hlobalizatsiini protsesy v suchasnomu sviti : navch.-metod. materialy [Globalization processes in the modern world]*, Kyiv : NADU [in Ukrainian].
 13. Manfred, B. Steger (2003). Globalization: A Very Short Introduction. *Oxford University Press*, UK [in English].
 14. KOF Globalisation Index, Retrieved from <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> [in English].
 15. Perepelytsia, H.M. (Eds.) (2006) *Zovnishnia polityka Ukrainy – 2006: stratehichni otsinky, prohnozy ta priorytety [Foreign Policy of Ukraine - 2006: Strategic Assessments, Forecasts and Priorities]*, Kyiv: Meta [in Ukrainian].
 16. Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (Eds.) *Global Innovation Index 2020*, Retrieved from <https://cutt.ly/4QB2OUj> [in English].
 17. Zahalni tendentsii tinovoi ekonomiky v Ukraini u 2020 rotsi [General trends of the shadow economy in Ukraine in 2020: Ministry of Economy of Ukraine.], Retrieved from <https://cutt.ly/YQB0Tu7> [in Ukrainian].
 18. Human Development Report 2020, UNDP, URL : <https://report.hdr.undp.or> [in English].
 19. Munko, A. Iu., & Treshchov, M. M. (2020) *Ukraina v sviti: sotsialno-ekonomichniy vymir [Ukraine in the world: socio-economic dimension.]*. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnurishnikh sprav - Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, Dnipro, 1, 173 – 183 [in Ukrainian].
 20. *Pokaznyky torhovelno-ekonomichnoho spivrobitnytstva Ukraina-YeS [20. Indicators of trade and economic cooperation between Ukraine and the EU]*, URL : <https://cutt.ly/tQB0GLH> [in Ukrainian].
 21. *Kilkist ukrainskykh kompanii, yaki zdiisniuiut eksport tovariv do derzhavchleniv YeS [Number of Ukrainian companies exporting goods to EU member states]*, URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/zona-vilnoi-torhivli> [in Ukrainian].
 22. The Henley Passport Index, URL: <https://www.henleyglobal.com/passport-index/ranking> [in English].
 23. Corruption Perceptions Index 2020. Transparency International, URL : <https://www.transparency.org/en/cpi/2020> [in English].

UKRAINE ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION: A GLOBALIZATION CONTEXT

Treshchov Myroslav

Abstract. As a result of the COVID-19 pandemic, national states are gradually losing opportunities to be self-sufficient not only in the international arena, but also in adequate response to internal national challenges. Ukraine, taking into account its geographical location between the borders of the EU and the Russian Federation, cannot afford itself to remain outside the modern processes of globalization and has a clearly defined strategy of European integration. The variability of the conditions for the integration of countries into the world community requires a systematic update of research on globalization and European integration processes. Globalization is a complex, multifaceted process of interaction and integration between people, companies and governments all over the world. The purpose of the article is to study the prospects of reforming Ukraine's public administration on the path to European and Euro-Atlantic integration of Ukraine as a conscious choice of the Ukrainian nation in light of the multi-perspective and controversial phenomenon of globalization. The article describes the dimensions of globalization: economic, socio-cultural, political. Some indicators of socio-economic development of Ukraine are analyzed, their dynamics is monitored and the most representative global indexes of social and economic state of countries are studied and Ukraine's position in the relevant world ratings is determined. The positive impact of globalization processes on Ukraine is determined taking into account the low level of GDP, which is confirmed by the results of the analysis of trade relations between Ukraine and the EU. The positive aspects of the influence of cultural globalization on Ukraine as a phenomenon of expansion and intensification of social relations, focusing on cultural diffusion, are also defined. The growth of the gap in the levels of economic and social development between Ukraine and the countries of "golden billion" is substantiated, which gives rise to a steady tendency a steady trend of migration of the most competitive and socially active individuals. This causes negative factors of globalization, like the migration of the intellectual elite and the growth of the shadow economy's share. As a result, directions for improving the effectiveness of the success of European and Euro-Atlantic integration and cooperation with the IMF, in particular in the judicial, law enforcement and economic systems, have been determined.

Keywords: European integration, globalization, public administration, reform, economic globalization, socio-cultural globalization, political globalization